

Krúdy Gyula

Bori Imre könyvéről

Bori Imre kitűnő stílussal, alapos irodalomelméleti ismeretekkel és világirodalmi tájékozottsággal rajzol pályaképet a századelő sokarcú íróművészeről, Krúdy Gyuláról. Krúdy szokatlan, rendhagyó sorsa bölcsőjénél kezdődik: szerelemgyerekeknek születik. Élete csodagyerekként folytatódik. A szerelem csillagképében született Krúdy a szerelem írója lesz. Nemcsak gyerekek, írónak is koraérett: 15 évesen publikál, 17 évesen párbajt vív: a művészi életforma híve a bohémság hajóján bevezet az irodalomba. Eletútjának városai: Nyíregyháza, Debrecen egy-egy lépcsőfok szerelemben és az írói fejlődésben. A bohémság kétes létformáját Pesten emeli tőkélyre. Az éjszakázás, a „jószántalan élet” életpótlékká válik.

Egyik fő lírai hőse: Szindbád, a hajós. Téliholdas éjszakákon a szerelem képei, egykor a szívét bíró nők vonulnak el szemei előtt. Nem a történetek, a lelki szenzációk érdeklik: „Szerette a nők lábát s a hófúvásos időjárást.” A *Szindbád-novellák* a prózafejlődésben eredendően újat hoznak. Megelőzi nagy kortársait, Proust, Joyce eredményeit. A szubjektív időt ábrázolja, a szabad asszociációs játékosság tudatos írói célokat szolgál. A *Vörös postakocsi*-ban az idilli élet üzen. Rezeda Kázmér központi hős, gesztusember, akinek az élet is szertartás. Atmoszférateremtő erejével bizonyítja a *Velszi herceg*-ben Fehérné leírása: „A félcipője olyan nyelven beszélt, mint tavaszkor a szarkaláb. A bokájában ezeréves tánc, szerelem útján való vándorlás és örök női alázatosság gömbölyödött és térdelt. A lábszára harangnyelv, amely a selyemfalakon az örök nászhoz csenget”.

1919. után az író lelkiségén mind jobban eluralkodik a csalódottság. Háttal fordít neki a kor, ő is elfordul tőle a múltba menekül, így őrzik megeccesedett életkedvének maradékát. Szindbád is „őszi emberré” változik. Úgy érzi, utazni sem érdemes. Krúdy az élet hercege, a magyar próza egyik koronázatlan királya koldusként szorult ki az életből és az irodalomból.

Az étkezésnek, mint életjelenségnek a leírása csak látszólag nem érintkezik Krúdy belső világával. Műveiből egy egész szakácskönyvet lehetne összeállítani. Sajnos, *Almoskönyvet* írt a Krúdy-szakácskönyv helyett. Nemzeti sajátosság lehet abban, hogy a magyar irodalomban Móricznál, Kosztolányinál stb. annyira kiemelkedően jelentős szerep jut az evésnek. Krúdy étrendje a legváltozatosabb. A levelek közül a húsleves, sok zöldséggel áll az élen. Előkelő helyen van a káposztás csikleves, a rákleves... A sütek, a húskételek közt a malac- és borjúpörkölt, a borsotokány, tűzdelt kappan, fácánsült... A halételek közül a halpaprikásnak az elsőbbsége vitathatatlan a nagy kínálatban. Ne feledkezzünk meg a vesepecsenyeről, vesevelőről, főtt marhahúsról és az értékskála csúcsán álló pájszliról. Kultikus eledel a *velőcsont*, amelyet még a legágrólszakadtabb vendég is rendel. Külön kell megemlíteni a salátákat, a retket, a fiatal hagymát, az ecetes paprikát és tormát. Szertartásos tisztelet övezi a fűszereket. A gyomor örömei a sörházakban, kiskocsmákban kaphatók. A rituális rendelés és étkezés csak a férfiak kiváltsága. A nők más szférába tartoznak, ők alig vagy egyáltalán nem esznek. A rendelés profán játék, rituáléja, szerepkielése, ceremóniája, dramaturgiája gyakran az evésnél is fontosabb (Fülöp László). A grandiózus étkezések néha nemcsak időben, térben is hatalmasak: az egyik Budapestről Sátoraljaúj helyig tartott. Mániák, rögeszmék, különbségek kötődnek az evés szertartásához: csak a dárdszerű fogpiszkáló az igazi, a többi az elkorcsosulás, a devalválódás jele... A hősök nemcsak esznek, filozofálnak is.

Íronikus fenséggel nézi őket alkotójuk is. Szindbád hajótörött lett az óbudai parton, pusztá életét tudja csak megmenteni. Az élettől megiszonyodva kívánja a halált, amelynek sem feje, sem fénye és árnyéka nincs, csak cseppnyi rozmaringszaga és az új életre emlékeztető, szűzies illata. Elveszíti a legdrágábbat is, tiszta eszét, de már nem a nők miatt. Krúdy élete alkonyán az étkezések szakszerű, közlő-leíró jellegüekké váltak, az írói szemlélet változását jelzik. Eltűnik a beleélés önfeledtsége. Búcsút int Szindbád, aki hajózott és álmodott, fagyönggyé is változott, évszázadokat élt át, miközben a teljes életet kereste és százhét nőt szeretett. Az ő írójáról és művéről szól Bori Imre könyve, amelyet a Krúdy-művekkel együtt ajánlunk az olvasók figyelmébe és szeretetébe. [Forum — Szépirodalmi, 1978.]